

การขัดเกลาร่างกายเป็น “วิญญูชน” ตามแนวทางของตำราทั้งสี่

สยมพร ฉันทสิทธิพร¹

บทคัดย่อ

การขัดเกลาร่างกาย (修身) เป็นหัวใจสำคัญของอุดมการณ์ลัทธิขงจื๊อ “วิญญูชน” (君子) ถือเป็นคุณสมบัติเบื้องต้นแห่งการเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ ตำราทั้งสี่* ที่ถือเป็นพื้นฐานของตำราลัทธิขงจื๊อมีเนื้อหากล่าวถึงวิญญูชนเป็นจำนวนมาก บทความนี้จะอภิปรายในประเด็นต่างๆ ได้แก่ คุณสมบัติแห่งความเป็นวิญญูชน ขั้นตอนการขัดเกลาร่างกายไปสู่ความเป็นวิญญูชน และกลวิธีทางภาษาในการนำเสนอและปลูกฝังเรื่องความเป็นวิญญูชน ลัทธิขงจื๊อต้องการปลูกฝังวิญญูชนให้มีบุคลิกและคุณสมบัติที่เหมาะสมกับงานราชการ ซึ่งเป้าหมายหลักแห่งความคิดลัทธิขงจื๊อคือการสร้างการเมืองการปกครองแห่งคุณธรรม

คำสำคัญ ลัทธิขงจื๊อ วิญญูชน ขัดเกลาร่างกาย คุณธรรม ตำราทั้งสี่

คำว่าจวินจื่อ (君子) แต่เดิมเป็นคำเรียกชนชั้นสูงระดับเจ้านาย ขงจื๊อเป็นผู้ให้นิยามคำว่า 君子 ใหม่ให้มีความหมายว่า “วิญญูชน” ซึ่งหมายถึงผู้ที่เปี่ยมด้วยคุณธรรม ปฏิบัติตามจารีต และมี

¹ สยมพร ฉันทสิทธิพร อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาจีน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และนิสิตหลักสูตรอักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาจีน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

* ตำราทั้งสี่ ประกอบด้วย ตำราต้าเสวีย ตำราหลุนยวี่ ตำราเม้งจื่อ ตำราจางยง เป็นตำราที่ถือเป็นบันไดขั้นแรกของการศึกษาในลัทธิขงจื๊อ

การศึกษา² นับแต่ยุคขงจื๊อเป็นต้นมา คำว่า 君子 ได้กลายเป็นคำเรียกบุคคลผู้ก่อปรด้วยคุณธรรม ซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นชนชั้นสูงเท่านั้น³

ในตำราตัวเสวียบคัมภีร์ได้กล่าวว่า “ตั้งแต่โอรสสวรรค์ลงมาถึงประชาชนคนธรรมดา ทั้งหมดล้วนต้องถือการขัดเกลادنองเป็นแก่น”⁴ (自天子以至于庶人，壹是皆以修身为本) แท้จริงแล้ว การขัดเกลادنองจากภายในเป็นงานของกษัตริย์เรื่อยไปจนถึงสามัญชน ซึ่งมีหลักการและพื้นฐานเดียวกัน ต่างกันเพียงการนำไปปฏิบัติใช้ในบทบาททางสังคมที่แตกต่าง สำหรับผู้ไม่ได้ดำรงฐานะกษัตริย์ การขัดเกลادنองเพื่อเป็นวิญญูชนคืองานพื้นฐานสำหรับผู้ได้รับการศึกษาอบรม

ในลัทธิรุแบ่งสภาวะธรรมชั้นต่างๆ ออกเป็น อริยบุคคล (圣人) ปราชญ์ (贤者) และวิญญูชน ถือได้ว่าปราชญ์และอริยบุคคลไม่ใช่สภาวะที่บุคคลธรรมดาจะไปถึงได้ แต่วิญญูชนเป็นสภาวะธรรมพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ นักลัทธิรุมองว่าหากบุคคลตั้งใจขัดเกลادنอง การไปสู่สภาวะความเป็นวิญญูชนไม่ใช่สิ่งที่ยากเกินเอื้อม แต่หากกล่าวในแง่ของสถานะทางสังคม วิญญูชนก็ยังคงเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของการเป็นปัญญาชน (士) ขุนนางบัณฑิต (士大夫) ซึ่งเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของงานรับราชการอีกด้วย

² Lee Dian Rainey, *Confucius and Confucianism*, (Oxford: Wiley-Blackwell, 2010), 42.

³ Yu Yingshi 余英时, *Xiandai ruxue de huigu yu zhanwang* 《现代儒学的回顾与展望》, (北京: 生活·读书·新知三联书店, 2012), 275.

⁴ Daxue ·Jing yi zhang 《大学·经一章》 Zhu Xi 朱熹, *Sishu zhangju jizhu* 《四书章句集注》, (北京: 中华书局, 2010), 5.

1. คุณสมบัติแห่งความเป็นวิญญูชน

คุณสมบัติแห่งความเป็นวิญญูชนคือ การเป็นผู้มีจิตใจภายใน และกริยาภายนอกทั้งดงามเสมอกัน เป็นผู้เปี่ยมด้วยคุณธรรมจริยธรรม สามารถปฏิบัติตนในหลักการใช้ชีวิตประจำวันและจัดการเรื่องราวต่างๆ ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ภาพความเป็นวิญญูชนนั้นปรากฏในตัวบทตำราทั้งสี่ ดังนี้

ขงจื๊อกล่าวว่า “เมื่อเนื้อแท้อยู่เหนือการอบรมก็จะหายาบ แต่เมื่อการอบรมอยู่เหนือกว่าเนื้อแท้ก็จะเป็นพวกเจ้าหน้าที่ขึ้นผู้น้อย เมื่อการอบรมและเนื้อแท้เสมอกันจากนั้นจึงเป็นวิญญูชน”⁵

子曰：“质胜文则野，文胜质则史。文质彬彬，然后君子。”

ในบทอรรถาธิบายของจูซืออธิบายว่า พวกเจ้าหน้าที่ขึ้นผู้น้อยจะทำงานเกี่ยวกับเอกสารมาก พวกนี้มีความรู้กว้างขวางได้ฟังมามาก แต่ความซื่อสัตย์กลับมีน้อย⁶ จากตัวบทดังกล่าวทำให้ทราบว่ ลักษณะที่เป็นแก่นแท้ของวิญญูชนไม่ใช่อาศัยการอบรมจรรยา มารยาทมาอย่างดีเพียงเท่านั้น แต่สิ่งที่สำคัญไม่แพ้กันคือการมีเนื้อแท้อันดีงามมาจากภายใน ซึ่งนั่นหมายความว่า วิญญูชนจะดงามที่สุดเมื่อมีความสมดุลระหว่างการปฏิบัติจารีตและการแสดงออกถึงเนื้อแท้อย่างจริงใจอันเป็นแก่นของคำสอนของลัทธิรุ่ แต่หากบุคคลแสดงออกซึ่งเนื้อแท้แห่งความเป็นคนผู้นั้นแต่ถ้อยคำเดียวโดยไม่รับการควบคุมจรรยา มารยาทของตนให้แสดงออกอย่างถูกต้องเหมาะสมตามกาลเทศะแล้ว ย่อมถูกมองว่าเป็นบุคคลโง่งมงายหรือเป็นผู้มักกระทำตามอำเภอใจ

⁵ Lunyu · Yongye 《论语·雍也》Ibid., 86.

⁶ Ibid.

นอกจากนี้ยังมีตัวบทที่สะท้อนถึงการให้ความสำคัญกับตัวตนภายใน เช่น

ขงจื๊อกล่าวว่า “เป็นมนุษย์แต่ไร้มนุษยธรรม จารีตจะมีความหมายอะไร เป็นมนุษย์แต่ไร้มนุษยธรรม คนตรีจะมีความหมายอะไร”⁷

子曰：“人而不仁，如礼何？人而不仁，如乐何？”

จะเห็นได้ว่า ตัวบทมุ่งเน้นความเป็นวิญญูชนที่คุณสมบัติจากภายใน ไม่ใช่เพียงเปลือกที่ฉาบให้ดูดีภายนอก ถึงแม้ว่าลัทธิหฺงจะเน้นเรื่องการปฏิบัติจารีต อย่างไรก็ตามจารีตนั้นไม่อาจแยกเป็นอิสระจากมนุษยธรรมภายในใจ กล่าวคือ การปฏิบัติจารีตแต่ไร้ความดีงามที่มาจากภายในย่อมเป็นจารีตจอมปลอม ยังมีตัวบทอีกหลายตอนที่อธิบายลักษณะสำคัญของความเป็นวิญญูชน ที่จะต้องมีคุณสมบัติมาจากเนื้อแท้ภายใน มีความแน่วแน่ มุ่งมั่น กล่าวหาญในความดีงาม เช่น

วิญญูชนแท้จริงมีความสุขภาพอ่อนโยนแต่ไม่ไหลไปตามกระแส⁸

君子和而不流

ขงจื๊อกล่าวว่า “วิถีแห่งวิญญูชนมีสามประการ แต่เรายังไม่สามารถเท่าเทียมได้* ผู้มีมนุษยธรรมไม่วิตกกังวล ผู้มีปัญหาไม่สับสน ผู้มีความกล้าย่อมไม่กลัว” จื๊อจึงกล่าวว่า “นี่คือวิถีของอาจารย์เอง”⁹

子曰：“君子道者三，我无能焉：仁者不忧，知者不惑，勇者不惧。”子贡曰：“夫子自道也。”

⁷ Lunyu · Bayi 《论语·八佾》 Ibid., 62.

⁸ Zhongyong · Dishizhang 《中庸·第十章》 Ibid., 23.

* คำกล่าวที่ว่า “แต่เรายังไม่สามารถเท่าเทียมได้” เป็นการกล่าวอย่างถ่อมตัว

⁹ Lunyu · Xianwen 《论语·宪问》 Ibid., 146.

ขงจื๊อกล่าวว่า “วิญญูชนใช้ความเที่ยงธรรมเป็นเนื้อ
แท้ ใช้จารีตเป็นแนวปฏิบัติ ใช้ความอ่อนน้อมถ่อมตนในการ
แสดงออก ใช้ความจริงใจทำให้สมบูรณ์ นี่แหละคือ วิญญูชน”
10

子曰：“君子义以为质，礼以行之，孙以出之，信
以成之。君子哉！”

จากตัวบทที่หยิบยกมา สะท้อนให้เห็นถึงคุณธรรมในหลักการ
ใหญ่ๆ ที่อาจกล่าวได้ว่าเป็นมาตรฐานของวิญญูชนก็คือ การมี
มนุษยธรรม (仁) ความเที่ยงธรรม (义) จารีตธรรม (礼) ปัญญา
ธรรม (智) และสัจจะธรรมหรือความมีสัจจะ (信) รวมเป็น
คุณธรรมทั้งห้าประการในลัทธิหฺรู (五常之德)

“มนุษยธรรม” ในลัทธิหฺรูเป็นมโนทัศน์ที่มีความหมาย
กว้างขวางมาก และเป็นมโนทัศน์ที่ได้รับการกล่าวถึงมากที่สุดในตัว
ทั้งสี่ โดยทั่วไปแล้ว “มนุษยธรรม” หมายถึงการรักมนุษย์¹¹ ซึ่งมีความ
กตัญญูและเคารพเชื่อฟังผู้ใหญ่เป็นพื้นฐาน อีกประการคือ การ
เอาชนะตนเองและฟื้นฟูจารีต นอกจากนี้ยังหมายถึงความปรารถนาดี
แก่ผู้อื่น เช่น การนำใจเขามาใส่ใจเรา ตลอดจนสนับสนุนให้ผู้อื่นได้ตั้ง
มั่นหรือสร้างรากฐานของเขาเอง ดังตัวอย่างต่อไปนี้

ความกตัญญูและเชื่อฟังเป็นรากฐานแห่งการปฏิบัติ
มนุษยธรรมเป็นแน่แท้¹²

孝悌也者，其为仁之本与

เอาชนะตนเองและฟื้นฟูจารีต คือ มนุษยธรรม¹³

克己复礼为仁

¹⁰ Lunyu · Weilinggong 《论语·卫灵公》 Ibid., 155.

¹¹ Lunyu · Yanyuan 《论语·颜渊》 Ibid., 131.

¹² Lunyu · Xue'er 《论语·学而》 Ibid., 50.

¹³ Lunyu · Yanyuan 《论语·颜渊》 Ibid., 125.

ผู้มีมนุษยธรรมนั้น สิ่งที่ตนเองปรารถนาจะตั้งมั่นก็
ช่วยเหลือให้ผู้อื่นตั้งมั่นด้วย สิ่งที่ตนปรารถนาจะไปให้ถึงก็
ช่วยเหลือผู้อื่นไปให้ถึงด้วย¹⁴

夫仁者，己欲立而立人，己欲达而达人。

แข็งแกร้ง ยืนหยัด เรียบง่าย สำรวมวาจา ใกล้กับ
มนุษยธรรม¹⁵

刚、毅、木、讷近仁。

จื่อจางถามจื่อเถี่ยวเกี่ยวกับมนุษยธรรม จื่อเถี่ยวตอบว่า
“สามารถปฏิบัติให้สำเร็จได้อย่างครบถ้วนคือมนุษยธรรม” จื่อจาง
ขอให้อธิบาย จื่อเถี่ยวตอบว่า “ให้เกียรติ ใจกว้าง จริงใจ มุ่งมั่น
เมตตา เมื่อให้เกียรติผู้อื่นจะไม่ดูแคลน เมื่อใจกว้างจะได้
มวลชน เมื่อจริงใจผู้อื่นจะเชื่อถือ เมื่อมุ่งมั่นจะมีผลงาน เมื่อ
เมตตาจะใช้คนได้”¹⁶

子张问仁于孔子。孔子曰：“能行五者于天下为仁
矣。”请问之。曰：“恭、宽、信、敏、惠。恭则不侮，宽
则得众，信则人任焉，敏则有功，惠则足以使人。”

จากตัวอย่างที่ยกมาเราอาจกล่าวได้ว่า มนุษยธรรมครอบคลุม
คุณธรรมจำนวนมาก เป็นรากแก้วของวิธีคิดและเป็นรากฐานที่ใช้
เชื่อมโยงคุณธรรมทั้งปวง เป็นทั้งคุณธรรมที่ตั้งต้นมาจากภายในและ
แสดงออกสู่ภายนอกด้วย

“ความเที่ยงธรรม” ในตำราจางยงอธิบายว่า คือ ความ
เหมาะสม (义者，宜也)¹⁷ เป็นการกระทำในสิ่งที่เหมาะสม สมควร
กระทำ เป็นหลักธรรมที่ใช้ตอบโต้และรับมือกับผลประโยชน์ (利)

¹⁴ Lunyu · Yongye 《论语·雍也》 Ibid., 89.

¹⁵ Lunyu · Zilu 《论语·子路》 Ibid., 139.

¹⁶ Lunyu · Yanghuo 《论语·阳货》 Ibid., 165.

¹⁷ Zhongyong · Di'ershizhang 《中庸·第二十章》 Ibid., 30.

เมื่อเกิดความขัดแย้งในคู่ความสัมพันธ์ ความเที่ยงธรรมเป็นสิ่งที่ตัดสินว่า กระทำได้หรือไม่ เอาได้หรือไม่ ถ้าหากสอดคล้องกับความถูกต้องเที่ยงธรรม ก็ย่อมเป็นสิ่งที่กระทำได้ แสวงหาได้ ซึ่งความถูกต้องเที่ยงธรรมนั้นวัดได้จากการที่บุคคลควรทำในสิ่งที่อิงกับความรับผิดชอบและสถานะของตัวเอง ดังนั้นการยึดมั่นในความถูกต้องเที่ยงธรรมเป็นเครื่องหมายของวิญญูชน ซึ่งจะตรงข้ามกับพาลชนที่แสวงหาผลประโยชน์ก่อน วิญญูชนในลัทธิขงจื๊อให้ความสำคัญกับความเที่ยงธรรมและไม่ให้ความสำคัญกับผลประโยชน์ส่วนตน (重义轻利) ทั้งนี้ย่อมไม่ได้เหมารวมถึงการที่บุคคลพึงได้มาโดยวิธีการที่ถูกต้องและเหมาะสมกับสภาพภาพของผู้นั้นๆ ดังเช่น

วิญญูชนพะวงแต่ความเที่ยงธรรม พาลชนพะวงแต่
ผลประโยชน์¹⁸

君子喻于义，小人喻于利。

“จารีตธรรม” เมื่อมีมนุษยธรรมเป็นคุณสมบัติภายใน คุณสมบัติอันดีงามเหล่านั้นย่อมต้องการการแสดงออกอย่างถูกต้องเหมาะสม ซึ่งจารีตก็คือกฎเกณฑ์ จรรยา มารยาท ตลอดจนบรรทัดฐานแห่งการปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ เป็นสิ่งที่ใช้รองรับการแสดงออกซึ่งมนุษยธรรมของแต่ละบุคคลนั่นเอง การแสดงออกซึ่งจารีตต้องประกอบไปด้วยอารมณ์พื้นฐานของความเป็นมนุษย์ และที่สำคัญคือ หากปฏิบัติจารีตแต่ปราศจากมนุษยธรรมในใจก็เท่ากับขาดความจริงใจ และหากไม่ใช้จารีตมาเป็นบรรทัดฐานควบคุมความประพฤติการ แสดงออกก็ย่อมทำให้พฤติกรรมเหล่านั้นขาดความยับยั้ง ขาดความพอเหมาะพอดี ดังตัวอย่าง

¹⁸ Lunyu · Li'ren 《论语·里仁》 Ibid., 72.

ความเคารพที่ปราศจากจารีตคือความเหน้อยเปล่า
 ความสำรวมที่ปราศจากจารีตเป็นเพียงความหวาดกลัว ความ
 กล้าหาญที่ปราศจากจารีตคือการสร้างความวุ่นวาย ความ
 ตรงที่ปราศจากจารีตคือการทำร้ายคน¹⁹

恭而无礼则劳，慎而无礼则蒞，勇而无礼则乱，
 直而无礼则绞。

“ปัญญาธรรม” ในความหมายของลัทธิรุคือ ปัญญาในการ
 แยกแยะผิดชอบชั่วดี ซึ่งเป็นพื้นฐานให้กับสำนักแห่งความเที่ยงธรรม
 ของแต่ละบุคคล และสำหรับผู้ที่ไม่ใช่อริยบุคคลนั้น ปัญญาจะต้องเกิด
 จากการเรียนรู้ และความรู้ที่ได้จากการเรียนในความหมายของลัทธิรุ
 จะไม่ใช่ความรู้เชิงวิทยาการ แต่เป็นความรู้เพื่อการจัดการ
 ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลที่อยู่รอบตัวเราอย่างไร²⁰ ทว่าการมีปัญญา
 ธรรมไม่ได้เป็นสิ่งรับประกันได้ว่าผู้นั้นจะมีคุณธรรมถ้าหากยังไม่ได้ลง
 มือปฏิบัติดังที่ตั่วบทกล่าวได้

ปัญญาถึง แต่ไม่อาจรักษามนุษยธรรมไว้ได้ ถึงแม้ว่า
 จะได้ม่าย่อมจะเสียไปแน่แท้²¹

知及之，仁不能守之，虽得之，必失之。

“สัจจะธรรม” หมายถึงการรักษาความเชื่อถือ รับผิดชอบใน
 คำพูดของตน และการไม่กล่าววาจาที่นอกเหนือไปจากการกระทำ เช่น
 จื่อเซี่ยกล่าวว่า “เคารพนับถือปราชญ์เพื่อแก้ไข
 กามารมณ์ในใจตนเอง รับใช้บิดามารดาอย่างเต็มกำลัง รับใช้

¹⁹ Lunyu · Taibo 《论语·泰伯》Ibid., 99.

²⁰ Lee Dian Rainey, *Confucius and Confucianism*, 31.

²¹ Lunyu · Weilinggong 《论语·卫灵公》Zhu Xi 朱熹, *Sishu zhangju jizhu* 四书章句集注, 156.

กษัตริย์อุทิศชีวิต คบมิตรกล่าววาทะรักษาสัตย์ แม้ใครกล่าวว่า
ไม่ได้รู้เรียน แต่เรากล่าวว่า ได้รู้เรียนแล้วอย่างแน่นอน”²²

子夏曰：“贤贤易色；事父母，能竭其力；事君，
能致其身；与朋友交，言而有信。虽曰未学，吾必谓
之学矣。”

กล่าวโดยสรุป คุณธรรมทั้งห้าประการเป็นคุณลักษณะทั่วไป
ของความป็นวิญญูชน เป็นคุณธรรมที่ส่งเสริมซึ่งกันและกัน อย่างไรก็ตาม
ตามจากตัวบทโดยเฉพาะตำราหุนยฺหวี่ที่เป็นหลักฐานรวบรวมวาทะ
ของขงจื๊อไว้มากที่สุด ทำให้สามารถสรุปได้ว่าในบรรดาคุณธรรมทั้งห้า
ประการและคุณธรรมอื่นๆ อีกจำนวนหนึ่งมี “มนุษยธรรม” เป็น
พื้นฐานสำคัญที่สุดและนับว่าเป็นคุณธรรมที่สูงส่งที่สุดอีกด้วย

นอกเหนือจากคุณธรรมที่ออกมาจากภายในแล้ว ความเป็น
วิญญูชนยังรวมไปถึงความสามารถในการตอบโต้กับสถานการณ์ต่างๆ
หรือจัดการเรื่องราวต่างๆ ให้เกิดผลลัพธ์ที่ดีและมีความเหมาะสม ดังที่
ขงจื๊อกล่าวว่า “วิญญูชนไม่ใช่ภาชนะ”²³ (君子不器) ซึ่งบท
อธิบายของจูซีได้อธิบายว่า ภาชนะแต่ละอย่างนั้นสามารถรองรับ
การใช้งานได้เพียงอย่างเดียว ดังนั้นไม่ว่าตกอยู่ในสถานการณ์หรือ
สถานภาพใดก็ตาม วิญญูชนแท้จริงต้องสามารถแสดงศักยภาพของตน
อันจะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมออกมาได้²⁴ นี่ย่อมแสดงให้เห็นว่า
วิญญูชนไม่ใช่เป็นเพียงตัวแทนแห่งคุณธรรมเท่านั้น แต่ยังเป็นตัวแทน
ของความฉลาดสามารถด้วย กล่าวคือ ความสามารถของวิญญูชนต้องม
ความกว้างขวางรอบด้าน หากแม้มีคุณธรรมงดงามแต่ความสามารถ

²² Lunyu · Xue'er 《论语·学而》Ibid., 51.

²³ Lunyu · Weizheng 《论语·为政》Ibid., 58.

²⁴ Ibid.

ค่อนข้างจำกัด ย่อมไม่นับเป็นวิญญูชนที่สมบูรณ์ ดังนั้นการมองวิญญูชนว่าเป็นตัวแทนแห่งคุณธรรมแต่ด้านเดียวย่อมไม่ถูกต้อง

2. ขั้นตอนการปฏิบัติตนไปสู่ความเป็นวิญญูชน

ในตำราทั้งสี่ที่กล่าวถึงเรื่องวิญญูชน เราสามารถสรุปขั้นตอนการขัดเกลาก่อนตนเองไปสู่ความเป็นวิญญูชน เป็นแนวทางได้ดังนี้ ขั้นแรก คือ การเรียนรู้ให้เข้าใจ ขั้นถัดมาคือการใช้ความซื่อสัตย์ (诚) จริงใจในการลงมือปฏิบัติ และขั้นสุดท้ายคือ การสำรวจตรวจสอบตนเอง

ลัทธิรุเชื่อว่าขั้นแรกของการเป็นเป็นวิญญูชนผู้ก่อปรด้วยคุณธรรมและจรรยา ก็คือการเรียนรู้ การเรียนโดยหลักใหญ่แล้วเป็นไปเพื่อให้รู้แจ้งในหลักการจัดการความสัมพันธ์ของผู้คนและสรรพสิ่ง นอกจากนี้ยังเป็นประโยชน์เพื่อใช้ในเชิงสุนทรียะอีกประการหนึ่ง ขงจื้อได้กล่าวถึงประโยชน์ของการเรียนไว้ดังนี้

ขงจื้อกล่าวว่า ศิษย์เอ๋ย ไฉนพวกเจ้าไม่ศึกษา คัมภีร์กวีนิพนธ์ คัมภีร์กวีนิพนธ์สามารถใช้สร้างแรงบันดาลใจสามารถใช้พิจารณา สามารถใช้ในการสมาคม สามารถใช้ระบายอารมณ์ เรื่องไกลให้รู้จักปรนนิบัติบิดา เรื่องไกลให้รู้จักรับใช้เจ้านาย อีกทั้งยังช่วยในการเรียนรู้ชื่อนก สัตว์ และต้นไม้นานาชนิดอีกด้วย²⁵

子曰：“小子何莫学夫诗？诗，可以兴，可以观，可以群，可以怨。迩之事父，远之事君。多识于鸟兽草木之名。”

²⁵ Lunyu · Yanghuo 《论语·阳货》 Ibid., 166.

ไม่เรียนคัมภีร์กวีนิพนธ์ย่อมไม่อาจใช้คำพูดถ้อย
เจรจาได้... ไม่เรียนจาริตย่อมไม่อาจตั้งมั่นได้²⁶

不学诗，无以言。...不学礼，无以立。

รักมนุษยธรรมแต่ไม่รักการเรียนรู้ โทษที่บังเกิดคือ
ความโง่ รักปัญญาแต่ไม่รักการเรียนรู้ โทษที่บังเกิดคือความ
เลือนลอยไร้แก่นสาร รักสัจจะแต่ไม่รักการเรียนรู้ โทษที่
บังเกิดคือการบั่นทอนตนเอง รักความตรงแต่ไม่รักการเรียนรู้
โทษที่บังเกิดคือการทำร้ายคน รักความกล้าหาญแต่ไม่รักการ
เรียนรู้ โทษที่บังเกิดคือความยุ่งวุ่นวาย รักความแข็งแกร่งแต่
ไม่รักการเรียนรู้ โทษที่บังเกิดคือความใจกล้าบ้าบิ่น²⁷

好仁不好学，其蔽也愚；好知不好学，其蔽也
荡；好信不好学，其蔽也贼；好直不好学，其蔽也绞；好
勇不好学，其蔽也乱；好刚不好学，其蔽也狂。

เราจะเห็นได้ว่า ความสำคัญของการเรียนรู้นอกจากจะเป็น
ประโยชน์กับการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและจัดการ
เรื่องราวในชีวิตประจำวันแล้ว การไม่เรียนรู้ให้เข้าใจและถ่องแท้ก่อน
ลงมือปฏิบัติคุณธรรมแต่ละด้าน กลับก่อโทษกับผู้ปฏิบัติอย่างมหันต์
ด้วย เนื่องจากคุณธรรมแต่ละด้านก็ล้วนมีหลักการของตัวเองทั้งสิ้น
เช่น มนุษยธรรมซึ่งแสดงออกด้วยความรักนั้น มีหลักการสำคัญ คือ
การปฏิบัติไม่เกินหลักคู่ความสัมพันธ์ หากไม่เข้าใจในจุดนี้จะทำให้การ
รักมนุษย์กลายเป็นการปฏิบัติที่ก้าวล่วงคู่ความสัมพันธ์จนเกิดความไม่
เหมาะสมได้ การรักปัญญาที่ไม่เรียนให้รู้ว่าเป็นไปเพื่อการ
แยกแยะผิดชอบชั่วดี ก็อาจนำความฉลาดไปใช้ในทางที่ผิดได้ การรัก
สัจจะแต่ไม่เรียนรู้ว่าสัจจะจะต้องวางอยู่บนพื้นฐานของความถูกต้อง ก็

²⁶ Lunyu · Jishi 《论语·季氏》 Ibid., 162.

²⁷ Lunyu · Yanghuo 《论语·阳货》 Ibid., 165-166.

จะทำให้เกิดการตกปากรับคำในเรื่องที่ขาดความถูกต้องเที่ยงตรง ความตรงที่ไม่ผ่านการเรียนรู้จะทำให้ผู้รักความตรงนั้นอาจพลาดพลั้ง กล่าววาทะที่มุ่งหาผู้อื่น ส่วนความกล้าหาญและแข็งแกร่งที่ไม่ผ่านการเรียนรู้จะทำให้กลายเป็นผู้ใจกล้าบ้าบิ่นก่อความวุ่นวายได้ง่าย

สำหรับเนื้อหาของการเรียนรู้นั้น ลัทธิขงจื๊อเชื่อมั่นตามแนวทางของอริยกษัตริย์หรืออริยบุคคล ดังนั้นแหล่งของการอ้างอิงที่ดีที่สุด คือ ตำราคลาสสิกที่เหล่าอริยบุคคลรังสรรค์ขึ้น เช่น *คัมภีร์ทั้งห้า* และ *ตำราทั้งสี่* เป็นต้น

ส่วนลำดับในการเรียนนั้น ขั้นตอนแรกจะต้องเรียนรู้ให้เข้าใจถ่องแท้ก่อน เมื่อเข้าใจถ่องแท้แล้วจึงปฏิบัติคุณธรรมได้ และสามารถจัดการเรื่องราวต่างๆ ตลอดจนความสัมพันธ์รอบตัวได้ ใน *ตำราตัวเดียว* ได้กล่าวถึงขั้นตอนเริ่มต้นของการเรียน คือ “การถ่องแท้สรรพสิ่ง” (格物) และ “เพิ่มพูนความรู้” (致知)

อรรถาธิบายของจูซีได้อธิบายเรื่องการถ่องแท้สรรพสิ่งและเพิ่มพูนความรู้ไว้ว่า การถ่องแท้สรรพสิ่ง หมายถึงแจ่มแจ้งในหลักการ (หลี่) ทั้งหมดของทุกสิ่งทุกเรื่อง เพื่อให้ไม่มีความรู้ใดที่ไม่รู้อย่างถึงที่สุด ส่วนการเพิ่มพูนความรู้ หมายถึงทำให้ความรู้ของตนบรรลุถึงจุดสูงสุด เพื่อไม่ให้มีสิ่งใดที่ไม่รู้แจ่มแจ้ง²⁸

การเพิ่มพูนความรู้อยู่ที่การถ่องแท้ในสรรพสิ่ง หมายความว่า หากต้องการทำให้ความรู้ของเราบรรลุถึงที่สุด อยู่ที่การสัมผัสกับสรรพสิ่งหรือเรื่องต่างๆ แล้วจึงเข้าใจแจ่มแจ้งถึงหลักการ (หลี่) ของสิ่งเหล่านั้น เนื่องจากจิตมนุษย์ไม่มีเลยที่จะไม่ประกอบด้วยปัญญา และสรรพสิ่งในใต้หล้าไม่มีสิ่งใดที่ปราศจากหลักการ มีเพียงแต่ความไม่ถ่อง

²⁸ Zhu Xi 朱熹, *sishu zhangju jizhu* 四书章句集注, 5.

แท้ในหลักการของสิ่งเหล่านั้น ที่ทำให้ความรู้ยังไม่สมบูรณ์ ดังนั้น การศึกษาในขั้นต่ำเสียจึงเริ่มต้นด้วยการทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจต่อทุกสิ่งทุกอย่าง โดยเรื่องทั้งหมดต้องอาศัยหลักการของสิ่งต่างๆ ที่ตนเข้าใจอยู่แล้วเป็นพื้นฐานศึกษาขยายออกไป เพื่อให้บรรลุถึงระดับที่ลึกซึ้งและกว้างขวางที่สุด ต่อเมื่อใช้ความเพียรพยายามเป็นเวลานาน วันหนึ่งก็จะทำให้เกิดความเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งแทงตลอดขึ้น ได้อย่างฉับพลัน ไม่มีเรื่องใดเลยที่เราจะไม่เข้าใจทั้งภายในภายนอก ตลอดจนรู้ถึงความลึกต้นหนาบางของสรรพสิ่ง และทั้งหมดแห่งประโยชน์อันยิ่งใหญ่ที่เกิดขึ้นในใจของเราก็คือ ไม่มีอะไรที่เราไม่รู้ ไม่มีอะไรที่ไม่แจ่มแจ้ง นี่จึงเรียกว่า “ถ่องแท้ในสรรพสิ่ง” นี่จึงเรียกว่า “ความรู้ได้เพิ่มพูนถึงที่สุด” ²⁹

จากอรรถาธิบายของจูซีทำให้ทราบได้ว่า การจะถ่องแท้ในสรรพสิ่งได้ จะต้องสัมผัสกับเรื่องราวต่างๆ ก่อน จากนั้นจึงจะเข้าใจหลักการของสรรพสิ่งนั้นๆ ได้ สำหรับสรรพสิ่งในความหมายนี้หมายถึง การจัดการเรื่องราวความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนในสังคม เนื้อหาหนังสือ ตำรา ตลอดจนธรรมชาติรอบตัว กฎเกณฑ์สำคัญของการเข้าใจหลักการของสิ่งต่างๆ ได้ ต้องอาศัยการเทียบเคียงจากเรื่องใกล้ตัว ค่อยๆ เปรียบเทียบไปสู่สิ่งอื่น ซึ่งกระบวนการคือ ค่อยๆ เข้าใจหลักการทีละสรรพสิ่ง แล้วสะสมจนเพิ่มพูนขึ้น จนกระทั่งวันหนึ่งเกิดความรู้แจ้งในหลักการโดยรวม เนื่องจากมนุษย์เราไม่อาจเรียนรู้ได้ทุกอย่าง ต้องอาศัยการเทียบเคียง หลักการและเหตุผล จนทำให้เราเข้าใจเรื่องจากใกล้ไปไกล ภายในไปสู่ภายนอก ลำดับ รายละเอียดต่างๆ จนแจ่มแจ้ง

²⁹ Ibid., 8.

เมื่อถ่องแท้สรรพสิ่งและเพิ่มพูนความรู้แล้ว จะทำให้มีจิตที่รู้ดีเลว ถูกผิด หนักเบาอันเป็นเหตุผลของหลักการเรื่องต่างๆ

นอกจากนี้ตำราทั้งสี่ยังได้กล่าวถึงนิสัยการเรียนรู้ที่ดี เช่น การไม่ละอายที่จะถามจากผู้ที่ดีน้อยกว่า และเรียนรู้จากข้อดีและข้อเสียของผู้อื่น เป็นต้น อีกทั้งเมื่อเรียนแล้วก็ต้องใช้ปัญญา ขบคิดให้แตกฉานอีกด้วย ซึ่งลักษณะการคิดจะอยู่ในรูปการวิเคราะห์ แยกแยะ จัดประเภท ไปสู่การสรุปจนได้เป็นความรู้ในหลักการที่เป็นกฎเกณฑ์ทั่วไปของสรรพสิ่ง ดังที่ขงจื้อและเฉิงจื่อ กล่าวไว้ตามลำดับดังนี้

ขงจื้อกล่าวว่า “ซื่อ เจ้าคงคิดว่าเราเรียนรู้สิ่งต่างๆ มากมายแล้วจดจำไว้” จื่อกั๊งกล่าวว่า “เป็นเช่นนั้นมิใช่หรือ” ขงจื้อตอบว่า “ไม่ใช่ เราใช้เพียงหนึ่งในการร้อยเรียงสรรพสิ่ง”³⁰

子曰：“赐也，女以予为多学而识之者与？”对曰：“然，非与？”曰：“非也，予一以贯之。”

การถ่องแท้ในสรรพสิ่งแจ่มแจ้งในหลักการ มิใช่จะต้องแจ่มแจ้งในหลักการของทุกๆ สิ่งทั่วได้ห้ แต่อาศัยการถ่องแท้แจ่มแจ้งในหลักการของสิ่งสิ่งหนึ่ง สรรพสิ่งอื่นก็สามารถอนุมานเทียบเคียงได้³¹

格物穷理非是要尽天下之物，但于一事上穷尽，其他可以类推。

เมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้ให้เข้าใจถ่องแท้และเกิดการเพิ่มพูนความรู้แล้ว จึงสามารถดำเนินขั้นต่อไปได้อย่างถูกต้อง แนวทางการปฏิบัติตนเพื่อเป็นวิญญูชนในขั้นถัดมาคือ การใช้ความซื่อสัตย์จริงใจในการลงมือปฏิบัติคุณธรรม ในลัทธิหรือาศัยมโนทัศน์เรื่อง “ความซื่อสัตย์” เป็น

³⁰ Lunyu · Weilinggong 《论语·卫灵公》Ibid., 151.

³¹ Gongchengyishu · Shiwu 《工程遗书·十五》 cited in 载于 Han Xiuli, Li Jinghe and Chen Xueying 韩秀丽, 李静和陈雪英, Sishu yu xiandai wenhua 《四书与现代文化》(北京: 北京广播电视出版社, 1998), 112.

มโนทัศน์สำคัญในการขัดเกลาตนเองไปสู่คุณธรรม ซึ่งปรากฏมากใน ตำราต้าเสวียและจวงยง ดังนี้

ที่เรียกว่าซื่อสัตย์ในเจตนารมณ์ คือ อย่าหลอกตนเอง เหมือนการเกลียดกลิ่นเหม็น ความชอบหญิงงาม นี้เรียกว่า พอใจในตนเอง ดังนั้น วิทยุชนจึงต้องระมัดระวังเมื่ออยู่ลำพัง พาลชนเมื่ออยู่ลำพังจะกระทำสิ่งไม่ดี ไม่มีอะไรที่ไม่ทำ เมื่อ พบวิทยุชนก็หลบบ้างซ่อนๆ ปกปิดความไม่ดีของตนเอง แล้ว เปิดเผยความดีของตน แต่เมื่อผู้อื่นมองดูเขา ก็เหมือนเช่นเห็น ถึงดับไตไส้พุง เช่นนี้แล้วจะมีประโยชน์อะไร จึงกล่าวได้ว่า ความซื่อสัตย์ที่อยู่ภายในปรากฏออกให้เห็นต่อภายนอก ดังนั้นวิทยุชนจึงต้องระมัดระวังเมื่ออยู่โดยลำพัง³²

所谓诚其意者：毋自欺也，如恶恶臭，如好好色。此之谓自谦。故君子必慎其独也。小人闲居为不善，无所不至，见君子，而後厌然。其不善，而著其善。人之视己，如见其肺肝然，则何益矣。此谓诚於中，形於外。故君子必慎其独也。

ความซื่อสัตย์ เป็นมรรควิธีแห่งฟ้า การปฏิบัติเพื่อ บรรลุถึงความซื่อสัตย์ เป็นมรรควิธีแห่งมนุษย์ พวกที่เกิดมาก็ ซื่อสัตย์ ไม่ต้องมานะก็เข้าถึงได้เอง ไม่ต้องครุ่นคิดก็เป็นไปเอง เข้าถึงมรรควิธีอย่างสบายๆไม่ร้อนรน คือ อริยบุคคล ส่วน พวกที่ต้องลงมือปฏิบัติเพื่อบรรลุถึงความซื่อสัตย์ คือ ผู้ที่เลือก สมาทานความดีงามและรักษาเอาไว้ให้มั่น³³

诚者，天之道也；诚之者，人之道也。诚者不勉而中，不思而得，从容中道圣人也。诚之者，择善而固执之者也。

³² Daxue · Diliuzhang 《大学·第六章》 Zhu Xi 朱熹, Sishu zhangju jizhu 四书章句集注, 8.

³³ Zhongyong · Di'ershizhang 《中庸·第二十章》 Ibid., 32.

จากตัวบทที่หยิบยกมา เราจะเห็นได้ว่า ความซื่อสัตย์คือความจริงใจในการปฏิบัติคุณธรรม ไม่คิดเข้าข้างตนเอง ไม่ปฏิบัติคุณธรรมโดยมีความคิดอื่นแอบแฝง ไม่เสแสร้ง ต้องรักในคุณธรรมเสมือนรักหญิงงาม กลียดความเลวเหมือนเกลียดกลิ่นเหม็น แม้อยู่เพียงลำพังก็ต้องรักษาความดีนั้นไว้เสมอ ส่วนผู้ที่เข้าถึงความซื่อสัตย์โดยไม่ต้องพยายาม เป็นไปเองแต่กำเนิดนั้นมีเพียงอริยบุคคลเท่านั้น แต่วิญญูชนยังเป็นผู้ต้องการฝึกตน เป็นพวกที่ต้องลงมือปฏิบัติเพื่อความซื่อสัตย์จะต้องกระทำโดยตั้งใจสมาทานรักษาความดีงามเอาไว้ให้มั่น เมื่อปฏิบัติคุณธรรมนานวันเข้า คุณธรรมเหล่านั้นก็จะกลายเป็นสมบัติติดตัวผู้ผู้นั้นเอง

เมื่ออาศัยความซื่อสัตย์ปฏิบัติคุณธรรมเนื่องๆแล้ว สิ่งสำคัญที่จะต้องกระทำต่อเพื่อให้คุณธรรมในตนนั้นมีความสมบูรณ์ คือ การสำรวจตรวจสอบตนเอง ไม่ว่าเรื่องอะไรก็ตามเมื่อลงมือกระทำต้องตรวจสอบในการกระทำนั้นๆ การขัดเกลาก่อนก็เช่นเดียวกัน หากไม่มีการตรวจสอบอาจทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดความนิ่งนอนใจหรือแม้กระทั่งลำพองใจได้ เกิดความหลงเข้าใจผิดว่าตนเองเป็นผู้มีคุณธรรมสูงส่ง ซึ่งประเด็นการตรวจสอบตนเองนั้น ในตำราทั้งสี่ก็ได้มีการกล่าวไว้เช่นกัน

อาจารย์เจิ้งกล่าวว่า “ทุกๆ วันเราตรวจสอบตนเองในสามเรื่อง เมื่อทำเพื่อผู้อื่นได้ทำด้วยความซื่อสัตย์ภักดีหรือไม่ เมื่อคบมิตรสหายขาดลัทธิจะหรือไม่ เมื่อรับสืบทอดความรู้มา ได้นำไปปฏิบัติหรือไม่”³⁴

曾子曰：“吾日三省吾身—为人谋而不忠乎？与朋友交而不信乎？传不习乎？”

³⁴ Lunyu · Xue'er 《论语·学而》 Ibid., 50.

ผู้มีมนุษยธรรมก็เสมือนนักยิงธนู นักยิงธนูจะเขม็งเล็งเป้าของตนให้เที่ยงก่อนแล้วจึงยิงออกไป เมื่อยิงแล้วไม่ถูกเป้าก็ไม่เคืองแค้นผู้ที่มีมือยิงชนะตัว แต่กลับแสวงค้นสาเหตุแห่งความบกพร่องของตัวเองแทน³⁵

仁者如射：射者正己而后发；发而不中，不怨胜己者，反求诸己而已矣。

เมิ่งจื่อกล่าวว่ “สิ่งที่ทำให้วิญญูชนแตกต่างจากคนทั่วไป ก็คือการรักษาจิต วิญญูชนรักษาจิตด้วยมนุษยธรรม และรักษาจิตด้วยจารีตธรรม อันมนุษยธรรมก็คือการรักมนุษย การมีจารีตธรรมก็คือการนับถือมนุษย ผู้ที่รักผู้อื่นผู้อื่นย่อมรักตอบ ผู้ที่นับถือผู้อื่นผู้อื่นย่อมนับถือตอบ

ถ้าหากมีคนคนหนึ่งปฏิบัติต่อตนด้วยความหยาบช้า วิญญูชนย่อมตั้งสติพิจารณาว่า ตนขาดมนุษยธรรมหรือจารีตธรรมเป็นแน่แท้ หาไม่แล้วพบพานท่าที่เช่นนั้นได้อย่างไร เมื่อพิจารณาแล้วเห็นแน่แท้ ตนเองอยู่ในมนุษยธรรมดีแล้ว อยู่ในจารีตดีแล้ว แต่กรียาท่าที่หยาบช้านั้นยังคงอยู่ วิญญูชนก็ย่อมพิจารณาว่าตนขาดความจริงใจเป็นแน่แท้ แต่เมื่อพิจารณาแล้วเห็นว่าตนจริงใจดีแล้ว แต่กรียาท่าทางหยาบช้านั้นยังคงอยู่ วิญญูชนย่อมกล่าวไดว่านั้นเป็นกรียาของคนโหดเขลาเท่านั้นเอง ดังนั้นจึงไม่แปลกจากเหล่าเดรัจฉาน แล้วจะไปคาดหวังตำหนิเหล่าเดรัจฉานได้อย่างไร

ด้วยเหตุนี้ วิญญูชนจึงมีความกังวลตลอดชีวิต หากแต่ปราศจากทุกข์อันมิได้คาดไว้ ความกังวลดังกล่าวก็คือ พระเจ้าซุนก็เป็นมนุษย ตัวเราก็คือมนุษย พระเจ้าซุนได้สร้าง

³⁵ Mengzi · Gongsunchou Shang 《孟子·公孙丑上》 Ibid., 222.

ระบอบแบบอย่างไว้แก่ได้หล้า และสามารถสืบทอดแก่อนุชนรุ่นหลัง ส่วนตัวเรายังไม่อาจพ้นไปจากความเป็นคนธรรมดาทั่วไป นี่จึงเป็นสิ่งที่ควรกังวล เมื่อกังวลแล้วควรทำฉันใด ก็เพียงกระทำได้เช่นพระเจ้าชุ่นเท่านั้นเอง ส่วนความทุกข์อื่นๆ ของวิญญูชนย่อมไม่มี เพราะสิ่งที่ไม่ใช่มนุษย์ธรรมดาไม่กระทำสิ่งที่ไม่ถูกจารีตก็ไม่ดำเนิน ถึงแม้จะมีทุกข์ที่ไม่คาดหมายมาแผ้วพาน วิญญูชนก็ไม่เป็นทุกข์³⁶

孟子曰：“君子所以异于人者，以其存心也。君子以仁存心，以礼存心。仁者爱人，有礼者敬人。爱人者人恒爱之，敬人者人恒敬之。有人于此，其待我以横逆，则君子必自反也，我必不仁也，必无礼也，此物奚宜至哉？其自反而仁矣，自反而有礼矣，其横逆由是也，君子必自反也，我必不忠。自反而忠矣，其横逆由是也，君子曰：此亦妄人也已矣。如此则与禽兽奚择哉，于禽兽又何难焉？是故君子有终身之忧，无一朝之患也。乃若所忧则有之。舜人也，我亦人也，舜为法于天下，可传于后世，我由未免为乡人也。是则可忧也。忧之如何？如舜而已矣。若夫君子所患则亡矣。非仁无为也，非礼无行也。如有一朝之患，则君子不患矣。”

จากตัวบทที่ยกมาล้วนแสดงให้เห็นว่า การเป็นวิญญูชนต้องสำรวจตนเองในขั้นตอนสุดท้าย ว่าคุณธรรมที่ได้ปฏิบัติไปนั้น มีสิ่งใดผิดพลาดหรือไม่ หากมีก็ต้องแก้ไขปรับปรุง แต่หากสำรวจดูถ้วนถี่แล้วไม่เห็นความบกพร่องใด เมื่อดำเนินบนวิถีแห่งวิญญูชนจริงก็จะอยู่บนหนทางแห่งความสุขสงบ ต่อให้มีความทุกข์ร้อนมาแผ้วพาน จิตใจของวิญญูชนก็จะไม่รู้สึกเป็นทุกข์ใดๆ เลย

กล่าวโดยสรุป ในการขัดเกลาดนเองเพื่อเป็นวิญญูชนนั้น ก่อนอื่นจะต้องเข้าใจลักษณะของความเป็นวิญญูชนก่อน ว่าวิญญูชนต่าง

³⁶ Mengzi · Lilouxia 《孟子·离娄下》 Ibid., 278.

จากคนธรรมดาทั่วไปอย่างไร วิทยุชนเป็นผู้ที่เปี่ยมด้วยความรู้และ
 กอปรด้วยคุณธรรม ซึ่งมีคุณธรรมทั้งห้าประการเป็นพื้นฐานของความ
 เป็นวิทยุชน สำหรับขั้นตอนของการขัดเกลาตนเองเพื่อเป็นวิทยุชน
 นั้นต้องเริ่มต้นจากการเรียนรู้ ถัดมาคือการใช้ความซื่อสัตย์จริงใจใน
 การลงมือปฏิบัติ และสุดท้ายคือ การสำรวจตรวจสอบตนเอง เมื่อ
 กระทำได้ครบถ้วนแล้ว ย่อมได้ชื่อว่าเป็นวิทยุชน

ในลัทธิหฺรูการขัดเกลาตนเองเพื่อเป็นวิทยุชนเป็นเพียง
 กระบวนการหนึ่งของการปกครองใต้หล้าเท่านั้น ทว่าก็เป็น
 กระบวนการที่เป็นกุญแจสำคัญที่สุดในการสืบทอดและผลิตซ้ำระเบียบ
 สังคมแบบจีน ตำราทั้งสี่ได้ฉายภาพแห่งความเป็นวิทยุชนผู้เปี่ยมด้วย
 ความรู้ ฉลาด อ่อนโยน และกอปรด้วยคุณธรรมใหญ่น้อย ให้กลายเป็น
 อุดมคติในการพัฒนาตนของผู้ร่ำเรียนตำราคลาสสิกในทุกยุคทุกสมัย
 ว่าบุคลิกภาพแห่งความเป็นวิทยุชนจะเป็นบันไดขั้นต้นสู่การรับ
 ราชการต่อไป หรือแม้ว่าจะไม่ได้รับราชการก็ตาม คุณสมบัติแห่งความ
 เป็นวิทยุชนก็ยังเป็นหนทางยกระดับจิตวิญญาณให้ได้ชื่อว่าเป็นบุคคล
 ที่ได้รับการขัดเกลาตนเองมาอย่างดีแล้ว มีคุณสมบัติภายในอันเป็นที่
 ควรยกย่องจากคนรอบข้าง

3. กลวิธีทางภาษาในการนำเสนอเรื่องความเป็นวิทยุชน

กลวิธีทางภาษาที่พบมากในการปลุกฝังบุคลิกความเป็นวิทยุ
 ชนนั้น มีกลวิธีที่ใช้โดดเด่นอยู่สองวิธี ได้แก่ การเปรียบเทียบและการ
 ใช้วิธีการประพันธ์แบบถามตอบ

(1) การเปรียบเทียบ

ตัวบทในตำราหฺลุนยฺหฺวี้มักใช้วิธีการเปรียบเทียบในสอง
 รูปแบบ เช่น การเปรียบเทียบให้เห็นความขัดแย้ง (contrast/对比)

และ การเปรียบเทียบกับโครงสร้างคู่ขนาน (pararellism/排比) ตำราหลุนยฺหฺวี่เลือกใช้การเปรียบเทียบให้เห็นถึงความขัดแย้ง ทำให้เห็นความแตกต่างระหว่างความเป็นวิญญูชนกับเสี้ยวเหริน (小人) * การวางวิญญูชนกับเสี้ยวเหรินไว้คู่ตรงข้าม เป็นการเน้นน้ำหนักของบุคลิกภาพของคนที่สองประเภทให้แตกต่างแบบไม่มีวันบรรจบกันได้ เน้นความแตกต่างแบบขาวกับดำ เพื่อผู้อ่านต้องเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง ตัวบทเพื่อสั่งสอนจริยธรรมย่อมไม่สร้างให้มนุษย์มีสองบุคลิกตัวอย่างเช่น

ขงจื๊อกล่าวว่า “วิญญูชนเรียกร้องจากตนเอง เสี้ยวเหรินเรียกร้องจากผู้อื่น”³⁷

子曰：“君子求诸己，小人求诸人。”

วิญญูชนพึ่งพาแต่คุณธรรม ส่วนเสี้ยวเหรินพึ่งพาแต่ความสลาย วิญญูชนพึ่งพาเรื่องการลงทัณฑ์ เสี้ยวเหรินพึ่งพาแต่ประโยชน์³⁸

君子怀德，小人怀土；君子怀刑，小人怀惠。

วิญญูชนคำนึงถึงแต่เรื่องความถูกต้องเที่ยงธรรม ส่วนเสี้ยวเหรินคำนึงถึงแต่ผลประโยชน์³⁹

君子喻于义，小人喻于利。

ส่วนกลวิธีอีกรูปแบบ ได้แก่ การใช้โครงสร้างคู่ขนาน (pararellism/排比) ก็เป็นอีกกลวิธีที่ปรากฏมากเพื่อใช้ในการทำให้เห็นภาพความเป็นวิญญูชนที่ชัดเจนยิ่งขึ้น การเปรียบเทียบโดยใช้ภาษา

* เสี้ยวเหรินเป็นคำที่มินโนทัศน์ตรงข้ามกับวิญญูชน วิญญูชนคือผู้ขัดกลาตนเองอย่างดีแล้ว เสี้ยวเหรินย่อมหมายถึงคนที่มิได้รับการขัดกลาตนเอง ซึ่งพฤติกรรมของเขาเหล่านั้นอาจไม่ถึงระดับคนพาลก็ได้ ดังนั้นผู้วิจัยเห็นว่า ไม่ควรแปลว่า “พาลชน”

³⁷ Lunyu · Weilinggong 《论语·卫灵公》 Ibid., 155.

³⁸ Lunyu · Liren 《论语·里仁》 Ibid., 70.

³⁹ Lunyu · Liren 《论语·里仁》 Ibid., 72.

โครงสร้างคู่ขนานจะเป็นการเน้นความหมาย ให้ความรู้สึกลึกหนักแน่น อีกทั้งอ่านได้สัมผัสมีความไพเราะเพราะพริ้ง การใช้โครงสร้างเปรียบเทียบแบบคู่ขนานจะเริ่มต้นด้วยความหมายเป็นหลัก และอาศัยโครงสร้างประโยคเพื่อให้สละสลวย ทำให้กลวิธีทางภาษามีน้ำหนัก ผู้อ่านได้แง่คิดรอบด้านมากขึ้น ในตำราหลุนยฺหฺวี่มีตัวอย่างจำนวนมากที่ใช้กลวิธีนี้ เช่น

ขงจื๊อกล่าวว่า “สำหรับวิญญูชน มีสามสิ่งที่พึงระวัง เมื่อวัยเยาว์เลือดลมพุ่งพล่าน พึงระวังการารมณ์ เมื่อวัยฉกรรจ์ เลือดลมแข็งแกร่ง พึงระวังการต่อสู้แย่งชิง เมื่อวัยชรา เลือดลมถดถอย พึงระวังความโลภอยากครอบครอง”⁴⁰

孔子曰：“君子有三戒：少之时，血气未定，戒之在色；及其壮也，血气方刚，戒之在斗；及其老也，血气既衰，戒之在得。”

ขงจื๊อกล่าวว่า “มีมิตรภาพสามแบบที่เป็นประโยชน์ มีมิตรภาพสามแบบที่นำสู่ความเสื่อม มิตรภาพกับคนเที่ยงตรง มิตรภาพกับคนซื่อสัตย์ มิตรภาพกับคนได้สติฟังมาก เป็นประโยชน์ ส่วนมิตรภาพกับคนสับปรับ มิตรภาพกับคนแสร้งอ่อนโยน มิตรภาพกับคนสอพลอ นำสู่ความเสื่อม”⁴¹

孔子曰：“益者三友，损者三友。友直，友谅，友多闻，益矣。友便辟，友善柔，友便佞，损矣。”

ขงจื๊อกล่าวว่า “มีความรื่นรมย์สามแบบที่เป็นประโยชน์ มีความรื่นรมย์สามแบบที่นำสู่ความเสื่อม รื่นรมย์ในการแยกแยะจารีตและดนตรี รื่นรมย์ในความดีงามของบุคคลผู้อยู่ในวิถีทาง รื่นรมย์ในการมีกัลยาณมิตรเป็นจำนวน

⁴⁰ Lunyu · Jishi 《论语·季氏》Ibid., 161.

⁴¹ Lunyu · Jishi 《论语·季氏》Ibid., 160.

มาก เป็นประโยชน์ ส่วนความรื่นรมย์ในความสุขคะนอง
รื่นรมย์ในการท่องเที่ยวเรื่อยเปื่อย รื่นรมย์ในการกินดื่ม นำสู่
ความเสื่อม” ⁴²

孔子曰：“益者三乐，损者三乐。乐节礼乐，乐道
人之善，乐多贤友，益矣。乐骄乐，乐佚游，乐宴乐，损
矣。”

จากตัวบททั้งสามล้วนกล่าวถึงการปฏิบัติตนของวิญญูชน
“วิญญูชนมีสามสิ่งที่พึงระวัง” “มีมิตรภาพสามแบบที่เป็นประโยชน์
มิตรภาพสามแบบที่เป็นโทษ” “มีความรื่นรมย์สามแบบที่เป็น
ประโยชน์ มีความรื่นรมย์สามแบบที่นำสู่ความเสื่อม” ตัวอย่างเหล่านี้
แจ่มแจ้งประเด็นเล็กๆ ให้ผู้อ่านคิดรอบด้านมากขึ้น

เมื่อเปรียบเทียบกับอีกตัวบทหนึ่ง ดังนี้

ขงจื๊อกล่าวว่า “วิญญูชนใช้ความเที่ยงธรรมเป็น
ธาตุแท้ ใช้จารีตเป็นแนวปฏิบัติ ใช้ความอ่อนน้อมถ่อมตน
ในการแสดงออก ใช้ความจริงใจทำให้สมบูรณ์ นี่แหละคือ
วิญญูชน” ⁴³

子曰：“君子义以为质，礼以行之，孙以出之，信
以成之。君子哉！”

เมื่อกล่าวถึงคุณธรรมแต่ละชนิดประกอบด้วย ความเที่ยง
ธรรม จารีต ความอ่อนน้อม และความจริงใจ ว่าวิญญูชนต้องมี
คุณธรรมทั้งสี่ชนิดนี้จึงจะเป็นวิญญูชนสมบูรณ์ กลวิธีโครงสร้างคู่ขนาน
บทนี้ใช้ “วิญญูชน” เป็นตัวหลัก อาศัยคุณธรรมทั้งหลายเป็นแนว
ปฏิบัติ เพื่อทำความเป็นวิญญูชนให้สมบูรณ์

⁴² Lunyu · Jishi 《论语·季氏》 Ibid.

⁴³ Lunyu · Weilinggong 《论语·卫灵公》 Ibid., 155.

ความอ่อนน้อมที่ปราศจากจารีตคือความเหน้อยเปล่า
 ความสำรวมที่ปราศจากจารีตเป็นเพียงความหวาดกลัว ความ
 กล้าหาญที่ปราศจากจารีตคือการสร้างความวุ่นวาย ความ
 ตรงที่ปราศจากจารีตคือการทำร้ายคน ⁴⁴

恭而无礼则劳，慎而无礼则蒞，勇而无礼则乱，
 直而无礼则绞。

ตัวบทนี้แท้จริงแล้วมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับตัวบทก่อนหน้า
 กลวิธีทางภาษาของบทนี้เป็นการใช้โครงสร้างคู่ขนานเพื่อขยาย
 คำอธิบายเรื่องจารีตให้ละเอียดลออยิ่งขึ้น ทำให้เห็นมิติของแต่ละ
 อารมณ์และการกระทำ ความเคารพ ความสำรวม ความกล้าหาญ และ
 ความตรงล้วนเป็นคุณธรรมที่น่ายกย่องทั้งสิ้น แต่การใช้โครงสร้าง
 คู่ขนานโดยหยิบยก “จารีต” ให้เป็นความหมายหลัก เป็นการอธิบาย
 รายละเอียดอีกชั้นของคุณธรรมเหล่านั้นว่า หากไม่มีจารีตแล้วจะทำให้
 คุณค่าของคุณธรรมเหล่านี้กลายเป็นคุณธรรมจอมปลอมทันที ซึ่งตัว
 บทนี้สามารถส่งผลสะท้อนให้ผู้รับสารต้องกลับมาสำรวจคุณค่าที่
 แท้จริงในตนจากการแสดงออก

ในส่วนของตำราเมิ่งจื๊อนั้น กลวิธีทางภาษาจะเป็นการ
 เปรียบเทียบเชิงอุปมา หรือยกตัวอย่างเป็นเรื่องเล่า เพื่อเปรียบเทียบ
 พฤติกรรมของบุคคลหนึ่งๆ ไม่ว่าจะเป็นการชื่นชมเห็นด้วย หรือการ
 ตำหนิ เช่นนี้จะทำให้ผู้อ่านเพลิดเพลินและได้คิดคล้อยตาม เป็นกลวิธี
 การสื่อสารที่ได้ประสิทธิผลกว่าการสอนโดยกล่าวตรงๆ ว่าควรทำ
 หรือไม่ควรทำอะไร เช่น

ในกาลก่อน เมื่อจ้าวเจียนจื้อบัญชาให้หวังเหลียงเป็น
 สารภีให้ปี่ซู่ผู้เป็นที่โปรดปรานไปล่าสัตว์ แล่นตลอดอยู่ทั้งวันก็

⁴⁴ Lunyu · Taibo 《论语·泰伯》 Ibid., 99.

ไม่ได้แน่นกั๊กตัว ปี่ชี่กลับไปรายงานว่า เขาได้สารถีฝีมือเลวที่สุดในใต้หล้า เมื่อมีผู้นำความไปบอกหวังเหลียง หวังเหลียงก็ประกาศว่าขอให้ข้าได้ลองอีกครั้งเถิด ปี่ชี่ถูกหว่านล้อมจนยอม ในครั้งหลังนี้ เพียงแค่ช่วงเช้าก็ได้ฉกถึงสิบตัว ปี่ชี่กลับมารายงานว่าได้สารถีที่เยี่ยมที่สุดในใต้หล้า จ้าวเจียนจื่อจึงกล่าวว่า “เราจะให้เขาเป็นสารถีประจำตัวเจ้า” แต่เมื่อเรียกหาหวังเหลียง หวังเหลียงกลับไม่ยอมรับ กล่าวว่า “ข้าชบซ์ด้วยวิธีอันถูกควรตามกฎเกณฑ์ ตลอดวันก็ไม่ได้แน่นกั๊กตัว แต่ครั้นข้าชบซ์โดยไม่เคารพกฎเกณฑ์ เพียงเช้าเดียวก็ได้ฉกถึงสิบตัว ในคัมภีร์กวินพนธ์กล่าวว่า “ไม่หลงในเชิงชบซ์ี่ แผลงศรทุกทีก็เข้าเป้า” ตัวข้าไม่คุ้นกับการชบซ์ี่ให้แก่ผู้ต่ำช้าจึงขอปฏิเสธ” แม้แต่สารถียังละอายที่จะรวมหัวกันกับผู้ถือธนู ต่อให้เมื่อร่วมกันแล้วจะได้ฉกกาสาราสัตว์มากล้นเป็นกองภูเขา ก็จะไม่ยอมกระทำด้วย ถ้าหากต้องงอพับวิถีทางแห่งความถูกต้องแล้วเดินตามพวกเขาเหล่านั้น แล้วจะเป็นอย่างไร อนึ่ง ท่านยังกล่าวผิดอีกด้วย เพราะผู้ที่พึงบงตนเองย่อมไม่มีความสามารถที่จะไปยึดให้ผู้อื่นตรงได้เลย⁴⁵

昔者赵简子使王良与嬖奚乘，终日而不获一禽，嬖奚反命曰：天下之贱工也。或以告王良，良曰：请复之。强而后获，一朝而获十禽。嬖奚反命曰：天下之良工也。简子曰：我使掌与汝乘。谓王良，良不可。曰：吾为之范我驰驱，终日不获一，为之诡遇，一朝而获十。诗云：不失其驰，舍矢如破，我不贯与小人乘，请辞。御者羞与射者比，比而得禽兽，虽若丘陵，弗为也。如枉道而从彼，何也？且子过矣。枉己者，未有能直人者也。

⁴⁵ Mengzi · Tengwengongxia 《孟子·滕文公下》 Ibid., 247.

ตัวบทที่ยกมาเป็นกลวิธีการเล่าเรื่องที่ขึ้นชมพฤติกรรมของ หวังเหลียงที่ไม่ยอมละทิ้งวิถีทางอันถูกต้อง เพื่อสมคบกับผู้ไม่คำนึงถึง มรรควิธีถึงแม้จะทำให้ได้ประโยชน์ก็ตาม ผู้ที่คำนึงถึงวิถีทางอันถูกต้อง ย่อมไม่กระทำ

เราจะสังเกตได้ว่า การเล่าเรื่องเพื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมของ เมิ่งจื่อจะต้องให้ผู้อ่านได้ติดตาม และมีการสรุปความคิดเป็นหลักธรรม ไว้ท้ายเรื่อง ทำให้ผู้อ่านได้อรรถรสและแง่คิด ซึ่งจะแตกต่างจากงานใน หลุนยฺหฺวอย่างชัดเจน ที่ใช้กลวิธีเปรียบเทียบเชิงโครงสร้างภาษา อาศัย หลักภาษาเข้ามาช่วยทำให้ตัวบทสละสลวย มีความดึงดูด และทรงพลัง ในการสอนสั่ง

(2) การถามตอบ

กลวิธีการประพันธ์แบบถามตอบ เป็นกลวิธีหลักในตำราหลุน ยฺหฺวที่พบได้รองจากการอ้างถึงคำสอนของอาจารย์ โดยมักกำหนดให้มี ผู้ตั้งคำถามเพื่อให้ขงจื่อเป็นผู้ตอบเฉลยข้อข้องใจหรืออธิบาย ความหมายของหลักการหรือแนวคิด ที่ทำการถามมักเป็นที่ทำของ ความสนใจใฝ่ศึกษา ใครจะได้เรียนรู้หลักธรรมเพื่อนำไปใคร่ครวญหรือ ถือเป็นแนวปฏิบัติ ⁴⁶ เช่น

จื่อกั๋งถามเรื่องวิญญูชน ขงจื่อตอบว่า “ลงมือทำก่อน พุด หลังจากนั้นจึงพูดตามที่ได้ทำไปแล้ว” ⁴⁷

子贡问君子。子曰：“先行其言，而后从之。”

หลินพันถามถึงพื้นฐานแห่งจาริต ขงจื่อตอบว่า “เป็น คำถามอันประเสริฐยิ่ง จาริต แทนที่จะสุรุ่ยสุร่าย ย่อม

⁴⁶ ปกรณ์ ลิมนุสรณ์, “วิาทะทางปัญญาและกลวิธีทางวรรณศิลป์ในปรัชญานิพนธ์เมิ่งจื่อ,” (วิทยานิพนธ์, อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552), 90.

⁴⁷ Lunyu · Weizheng 《论语·为政》 Zhu Xi 朱熹, Sishu zhangju jizhu 四书章句集注, 58.

ประหยัดดีกว่าฟุ่มเฟือย ในพิธีศพ การจะจัดอย่างสมเกียรติ
อาตุรให้ถึงที่สุดยังดีกว่า”⁴⁸

林放问礼之本。子曰：“大哉问！礼，与其奢也，
宁俭；丧，与其易也，宁戚。”

เขียนถามถึงความน่าละอาย ของจื๊อกล่าวว่า “เมื่อ
บ้านเมืองมีการปกครองที่ดีก็รับเบี้ยหวัด เมื่อบ้านเมืองไร้การ
ปกครองที่ดี ก็รับเบี้ยหวัด นี่คือการที่น่าละอาย”⁴⁹

宪问耻。子曰：“邦有道，谷；邦无道，谷，耻
也。”

จากตัวอย่างที่ยกมา คำถามมักจะเป็นการถามสั้นๆ เกี่ยวกับ
คุณธรรมด้านต่างๆ บางครั้งมีการถามถึงคุณธรรมเดียวกัน แต่ผู้ถาม
หลายคน ของจื๊อก็จะแจกแจงในหลายมิติเพื่ออนุเคราะห์ตามบุคลิกของ
ผู้ถาม เช่น ถามถึงเรื่อง “มนุษยธรรม” เป็นต้น แต่ก็มีส่วนน้อยที่เป็น
การถามตอบไปมาสองสามประโยค เนื่องจากศิษย์ต้องการให้จื๊อ
ขยายความให้มากขึ้น

สำหรับตำราเมิ่งจื๊อลักษณะการถามตอบจะมีลักษณะโต้แย้ง
มากกว่าการที่ผู้ถามต้องการการเรียนรู้จากอาจารย์ โดยมากเป็นการ
สนทนาระหว่างเมิ่งจื๊อกับผู้ถามซึ่งบางครั้งอาจเป็นลูกศิษย์ เป็นขุนนาง
หรือเจ้านครรัฐ แตกต่างกันไปและเป็นการโต้ตอบไปมาระหว่างบุคคล
สองคน

เฟิงเกิงถามว่า “มีรถตามหลังเป็นขบวนหลายสิบคัน
มีบริวารนับเป็นหลายร้อยคน ผันผายย้ายที่อาศัยไปตามแคว้น
ต่างๆ เช่นนี้มีถือเป็นการโอ้อำเกินไประหรือ ” เมิ่งจื๊อ กล่าวว่า
“หากมิใช่วิถีทางที่ควร แม้ข้าวเพียงกะลาเดียวก็ไม่อาจรับจาก

⁴⁸ Lunyu · Bayi 《论语·八佾》 Ibid., 62.

⁴⁹ Lunyu · Xianwen 《论语·宪问》 Ibid., 140.

ผู้อื่นได้ แต่หากเป็นไปตามวิถีทางที่ควรแล้ว แม้แต่พระเจ้าชุนยังยอมรับแผ่นดินจากพระเจ้าเหยา มิเห็นเป็นการโอ้อวดแต่อย่างใด เจ้าเห็นว่าโอ้อวดเกินไปหรือ” “หาмиได้ แต่ปัญญาชนรับการเลี้ยงดูโดยไม่ทำงานย่อมไม่สมควรอยู่” “หากเจ้าไม่แลกเปลี่ยนผลผลิตแบ่งปันผลงานกัน เพื่อนำส่วนที่ล้นเกินไปเพื่อเติมส่วนที่ขาด เช่นนั้นแล้ว ชาวนาย่อมมีธัญญาหารล้นเกิน สตรีย่อมมีผ้าทอล้นเกิน หากเจ้ารู้จักแลกเปลี่ยนแบ่งปัน แม้แต่ช่างไม้ผู้สร้างรถก็ยังอาจอาศัยอาหารจากเจ้าได้ หากในที่นี้มีบุคคลหนึ่ง ยามเข้าก็มีความกตัญญู ยามออกก็รู้จักเคารพผู้อาวุโส ยึดมั่นในวิถีทางแห่งบุรพกษัตริย์ คอยยังประโยชน์ให้แก่อนุชนรุ่นหลัง แต่ไม่อาจได้อาศัยอาหารจากเจ้าเลย เช่นนี้แล้ว เจ้าจะอธิบายอย่างไรต่อการเคารพให้ค่าแก่ช่างไม้ผู้สร้าง แต่กลับดูเบาผู้ทรงคุณธรรมปฏิบัติตามครรลองแห่งมนุษยธรรมและความเที่ยงธรรม” “ช่างไม้สร้างรถ ตั้งจิตคิดอยู่ก่อนว่าจะทำงานเพื่อเลี้ยงชีพ แต่การที่วิญญูชนดำเนินตามมรรควิธินั้น มีจิตคิดอยู่ก่อนว่าจะทำเพื่อหาเลี้ยงชีพหรือ” “เหตุใดเจ้าจึงถือเอาการตั้งจิตตั้งใจเป็นเกณฑ์เล่า หากเขามีผลงานแสดงต่อเจ้า ก็ควรแก่การได้รับการเลี้ยงดู ก็สมควรที่เจ้าจะเลี้ยงดูเขา ยิ่งไปกว่านั้น เจ้าจะเลี้ยงดูเขาเพราะการตั้งจิตปณิธานหรือเลี้ยงเขาด้วยผลงานการกระทำ” “เลี้ยงด้วยผลงาน” “หากในที่นี้มีบุคคลหนึ่ง เทียวรื้อทำลายกระเบื้องซีตเขียนกำแพงจนเลอะเทอะ โดยตั้งจิตอยู่ก่อนว่าทำเพื่อหาเลี้ยงชีพ แล้วเจ้าจะให้การเลี้ยงดูเขาหรือไม่” “ไม่” “เช่นนั้นยอม

แสดงว่า เจ้ามิใช่เลี้ยงเขาโดยดูการตั้งจิตของเขา แต่เลี้ยงเพราะผลงานของเขา”⁵⁰

彭更问曰：“后车数十乘，从者数百人，以传食与诸侯，不以泰乎？”孟子曰：“非其道，则一簞食不可受于人。如其道则舜受尧之天下不以为泰。子以为泰乎？”曰：“否，士无事而食，不可也。”曰：“子不通功易事，以美补不足，则农有余粟，女有余布。子如通之，则梓匠轮舆皆得食与子。与此有人焉，入则孝，出则悌，守先王之道，以待后之学者，而不得食与子，子何尊梓匠轮舆，而轻为仁义者哉？”曰：“梓匠轮舆，其志将以求食也。君子之为道也，其志亦将以求食与？”曰：“子何以其志为哉。其有功与子，可食而食之矣。且子食志乎，食功乎？”曰：“食志。”曰：“有人于此，毁瓦画墁，其志将以求食也，则子食之乎？”曰：“否。”曰：“然则子非食志也，食功也。”

จะสังเกตได้ว่า การสนทนาถามตอบในตัวของตำราเมิ่งจื่อ มีการถามตอบที่แตกต่างจากตำราหลุนยฺหฺวีในแง่การใช้น้ำเสียงและเนื้อหา หลุนยฺหฺวีเป็นการตอบเพื่อให้ความรู้ให้แนวปฏิบัติ ในลักษณะที่ผู้เป็นอาจารย์สอนศิษย์ แต่เมิ่งจื่อเป็นการตอบเพื่ออธิบายประเด็นโต้แย้งในหลักการและการปฏิบัติซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริง คำถามมักมีประเด็นที่ละเอียดอ่อน ดูเผินๆ เหมือนจะขัดกับหลักการและความถูกต้อง คำตอบของเมิ่งจื่อเน้นจะในส่วนที่อธิบายความคิดหรือหลักการที่อยู่เบื้องหลังพฤติกรรมนั้นๆ พยายามให้ผู้รับสารคล้อยตามความคิดของเมิ่งจื่อด้วยการโต้แย้งถามตอบที่ละเลาะจนเหตุผลคลี่คลาย โดยไม่ได้มีน้ำเสียงสั่งสอนลูกศิษย์แบบในหลุนยฺหฺวี

⁵⁰ Mengzi · Tengwengong xia 《孟子·滕文公下》 Ibid., 249.

4. สรุป

เราจะเห็นได้ว่า การปลูกฝังบุคลิกภาพความเป็นวิญญูชนของ ลัทธิหรือมีการอธิบายและสอนสั่งผ่านตำราทั้งสี่ โดยอาศัยหลักการและ เหตุผลที่เหมาะสมในการดำรงชีวิตในสังคมเป็นหลัก มาอธิบายว่าการใช้ ชีวิตแบบไหนสมเหตุสมผล ลัทธิหรือออกแบบให้วิญญูชนมีบุคลิกเหมาะ กับการทำงานทางการเมือง ดังนั้นการเป็นวิญญูชนต้องไม่ใช่บุคคลที่ โตโตเดียวเป็นอิสระจากพันนาการของสังคม แต่เต็มเปี่ยมไปด้วยความ รับผิดชอบต่อสังคม และเปี่ยมด้วยศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์อย่าง แท้จริง มีความมั่งคั่งแห่งความประพฤติจากทั้งภายในและภายนอก เริ่มต้นด้วยการเรียนรู้ให้เข้าใจหลักการและเหตุผลของเรื่องต่างๆ และ ลงมือปฏิบัติคุณธรรมทั้งหลายอย่างจริงจัง แล้วย้อนกลับมาสำรวจ ตนเองเรื่อยๆ ก่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาบุคลิกภาพจากเบื้องต้นไป เบื้องปลาย จนมีความเป็นวิญญูชนที่สมบูรณ์แบบ บุคคลเช่นนี้จึง เหมาะสมกับงานราชการ ซึ่งเป้าหมายหลักแห่งความคิดลัทธิหรือก็คือ การสร้างการเมืองการปกครองแห่งคุณธรรม

บรรณานุกรม

- ปกรณัม ลิมปณฺสรณฺ. (2552). **วิวาทะทางปัญญาและกลวิธีทางวรรณศิลป์ในปรัชญานิพนธ์เมิ่งจื่อ**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาวรรณคดีเปรียบเทียบ. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพฯ.
- Lee, Dian Rainey. (2010). **Confucius and Confucianism**. Oxford: Wiley-Blackwell.
- Han Xiuli, Li Jinghe and Chen Xueying 韩秀丽, 李静和和陈雪英. (1998). **Sishu yu xiandai wenhua 《四书与现文化》**. 北京: 北京广播电视出版社.
- Huang Zhao 黄钊. (2014). Lun Kongzi suzao “junzi” de lilun ji qi xianshi jiazhi “论孔子塑造“君子”的理论及其现实价值” 武汉科技大学学报 (社会科学版) 16,5(Oct) 524-527.
- Yu Yingshi 余英时. (2012). **Xiandai ruxue de huigu yu zhanwang 《现代儒学的回顾与展望》**. 北京: 生活·读书·新知三联书店.
- Zhu Xi (collect) 朱熹 (撰). (2010). **Sishu zhangju jizhu 《四书章句集注》**. 北京: 中华书局.

The Way of Self Cultivation to be “Junzi” according to *The Four Books*

Sayumporn Chantsithiporn

ABSTRACT

Self-cultivation is the core essence of Confucianism ideology while “Junzi” is a fundamental characteristic to become a complete human. *The Four Books*, as the fundamental of Confucian classics, have many contents involve to Junzi. This article will discuss on different points, for instance the characteristics of Junzi, steps of self-cultivation to be Junzi, and language strategies used to present and cultivate how to become Junzi. The objective of Confucianism is to instill the Junzi with decent characteristics and qualifications so that they could become government officials. This is because the objective of the Confucianism thought is to establish the moral politics.

Keywords: *Confucianism, Junzi, self cultivation, virtues, The Four Books*